

A Kúria a dr. Tóta Áron ügyvéd által képviselt felperesnek a dr. Szigeti Sándor ügyvéd által képviselt alperes ellen a Szolnoki Városi Bíróság előtt 4.P.21.429/2011. számon öröklési szerződés érvénytelenségének megállapítása iránt folyamatban volt perében - amely perbe az alperes pernyertességének előmozdítása érdekében dr. **F.F.** beavatkozott - a Szolnoki Törvényszék 7.Pf.20.168/2013/4. számú jogerős ítélete ellen a felperes által előterjesztett felülvizsgálati kérelem folytán - tárgyaláson - meghozta az alábbi

i t é l e t e t:

A Kúria a Szolnoki Törvényszék 7. Pf.20.168/2013/4. számú jogerős ítéletét - az elsőfokú ítélet perköltségviselésre vonatkozó rendelkezéseire is kiterjedően - hatályon kívül helyezi és az elsőfokú ítéletnek az öröklési szerződés érvénytelenségével kapcsolatos rendelkezését helybenhagyja; az elsőfokú bíróság ítéletének megváltoztatásával megállapítja, hogy a **perbeli** szám alatti ingatlanra vonatkozó szerződés mint adásvételi szerződés érvénytelen és ajándékozási szerződést leplez; ebben a körben mellőzi a földhivatal megkeresését.

Kötelezi a felperest, hogy 15 napon belül fizessen meg az alperesnek 1.200.000 (Egymillió-kétszázezer) forint együttes első-, másodfokú és felülvizsgálati eljárási költséget, továbbá felhívásra az államnak 715.000 (Hétszázötvenötezer) forint le nem rótt kereseti és fellebbezési illetéket.

Kötelezi az alperest, hogy felhívásra fizessen meg az államnak 21.000 (Huszonegyezer) forint le nem rótt kereseti illetéket, továbbá 8 napon belül - leletelezés terhe mellett - rójon le 330.000 (Háromszázharmincezer) forint le nem rótt fellebbezési és felülvizsgálati eljárási illetéket.

Az ítélet ellen felülvizsgálatnak nincs helye.

I n d o k o l á s

A felperes és az alperes testvérek, édesapjuk az örökhagyó volt. Az örökhagyó és a felperes 2009-ig közelebbi kapcsolatban voltak. Eddig az időpontig a felperes az örökhagyót rendszeresen látogatta, gondoskodott róla, mindennapi életének részese volt. Ez a szoros kapcsolat azonban megszakadt, és 2009-től az alperes került az örökhagyóval - és az örökhagyó testvéreivel (**F.Iné** és **M.L.**) - közelebbi kapcsolatba.

Az örökhagyó és **F.Iné** a közös tulajdonukban álló **perbeli** ingatlant az alperesnek kívánták ajándékozni azért, hogy ennek értékéből az alperes fedezni tudja gyermekei taníttatását. A felek végül nem ajándékozási, hanem adásvételi szerződést kötöttek 2010. április 29-én. A szerződés aláírásával elismerték, hogy az alperes a 8 millió forint összegű vételárat már előzőleg kifizette az örökhagyónak és **F.Inének**.

Az örökhagyó a fenti ingatlanon túl az alperesnek kívánta juttatni a másik lakását is. Ennek érdekében 2010. augusztus 3-án öröklési szerződést kötöttek, amelyben - az ingatlan tulajdonjoga fejében - az alperes az örökhagyó természetbeli tartását és majdani eltemettetését vállalta. A szerződést dr. **F.F.** ügyvéd szerkesztette, aki egyben - **Sné.P.M.** mellett - tanúként is aláírta.

Az örökhagyó 2010. október 2-án meghalt.

A felperes - egyéb, a felülvizsgálatban már nem vizsgált kereseti kérelmek mellett - kérte, hogy a bíróság állapítsa meg mindkét szerződés érvénytelenségét. Az öröklési szerződés érvénytelenségét azért kérte, mert a szerkesztésében közreműködő ügyvéd tanúkénti aláírása nem felel meg a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvényben (a továbbiakban: régi Ptk.) foglalt követelményeknek. Az adásvételi szerződés érvénytelenségét pedig azért állította, mert az ajándékozási szerződést leplez.

Az alperes kérte a kereset elutasítását.

Az elsőfokú bíróság - egyéb rendelkezések mellett - a felperes tulajdonába adta a **perbeli** ingatlan 1/4 tulajdoni hányadát törvényes öröklés jogcímén. Ezt meghaladóan a keresetet elutasította.

Indokolása szerint a bizonyítékok alapján megállapítható, hogy az adásvételi szerződés színlelt, ezért a tárgyat képező ingatlan 1/2 tulajdoni hányada az örökhagyó hagyatékába tartozik, amelynek folytán annak fele - tehát az ingatlan 1/4 tulajdoni hányada - a felperest illeti törvényes öröklés jogcímén.

Kifejtette továbbá, hogy az öröklési szerződés érvényes, mert megítélése szerint az ügyvéd aláírása olvasható és megfelel az ő egyedi aláírásának.

A felperes és az alperes fellebbezése folytán eljáró másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét - a fellebbezett részében - részben és akként változtatta meg, hogy megállapította az öröklési szerződés érvénytelenségét. Egyebekben az elsőfokú ítéletet helybenhagyta.

Nem osztotta az elsőfokú bíróságnak azt az álláspontját, hogy az öröklési szerződést szerkesztő ügyvéd aláírása olvasható. Ebből következő álláspontja szerint az olvashatatlan névaláírás alatti

ügyvédi bélyegző nem alkalmas annak tanúsítására, hogy a szerződést az ügyvéd tanúi minőségében is aláírta. Hivatkozással a Kúria 3/2012. Polgári jogegységi határozatában (a továbbiakban: 3/2012. PJE) foglaltakra kifejtette, hogy ha az okiratot szerkesztő ügyvéd tanúkénti minőségben is aláírja a végintézkedést tartalmazó okiratot, akkor a két minőségben alkalmazott aláírásnak szerkezetileg is el kell különülnie egymástól. Álláspontja szerint a bírói gyakorlatnak az az aláírás felel meg, amikor az okiratot szerkesztő ügyvéd ezt a minőségét külön, az okirat elején vagy a végén feltünteti, és ha tanúként is aláírja az okiratot, akkor a másik tanú aláírásával egy vonalban, vagy egy helyen teszi meg.

Az adásvételi szerződés érvényességével kapcsolatban egyetértett az elsőfokú bíróság által kifejtettekkel. Álláspontja szerint az elsőfokú bíróság kellő indokát adta annak, hogy miért nem fogadta el egyes tanúk, így **L.I.** vagy **N.O.** vallomását. Egyetértett azzal: az alperes nem tudta bizonyítani, hogy **L.I.** 8 millió forintot adott át neki. Életszerűtlennek tartotta ugyanis, hogy az alperes - anyagi helyzetére figyelemmel - újabb kölcsönt tudott volna felvenni. Önmagában az alperes házastársának vallomása megítélése szerint nem szolgálhat alapul annak bizonyítására, hogy a vételár átadása megtörtént. A perben kihallgatott egyéb tanúk kapcsán rámutatott, hogy azok nem tekinthetők elfogultnak egyik fél irányába sem.

A jogerős ítélet ellen az alperes nyújtott be felülvizsgálati kérelmet. Ennek tartalma szerint a jogerős ítélet hatályon kívül helyezését és az elsőfokú bíróság ítéletének megváltoztatásával a kereset elutasítását kérte.

Álláspontja szerint a másodfokú bíróság a 3/2012. PJE „rendelkező részével ellentétes döntést” hozott, mert az öröklési szerződést az ügyvéd a rá jellemző, szokásos módon írta alá. Az a tény, hogy valakinek a szokásos aláírása olvashatatlan, nem zárhatja ki, hogy tanúként eljárjon. Ellenkező esetben, vagyis ha a tanú csak olvashatóan írhatna alá, nem teljesülhetne sok esetben a másik követelmény: az a rá jellemző, szokásos módon történjen. Adott esetben az okiratszerkesztő ügyvéd tanúkénti minősége az öröklési szerződésből egyértelműen megállapítható, és magából az okiratból - a bélyegzőlenyomat alapján - személye is beazonosítható. Aláírása pedig a „saját kezeitől származó, szokásos, évtizedek óta mindig és mindenhol alkalmazott aláírása”.

Változatlanul állította, hogy az örökhagyó és a közte létrejött adásvételi szerződés nem volt színlelt, a felek akarata a tulajdonjog ellenérték fejében történő átruházására irányult. Kifogásolta, hogy az eljáró bíróságok nem vizsgálták, az adásvételi szerződéssel leplezett ajándékozási szerződés érvényes-e.

A felperes felülvizsgálati ellenkérelmében kérte a jogerős ítélet hatályában való fenntartását.

A felülvizsgálati kérelem részben alapos.

I. A Kúriának az öröklési szerződés érvénytelensége kapcsán abban a kérdésben kellett állást foglalnia: a másodfokú bíróság az irányadó jogszabályok helyes értelmezésével jutott-e arra a következtetésre, hogy a végintézkedés alaki okból érvénytelen, mert az a régi Ptk. 656.§-a szerint irányadó 629.§ (1) bekezdés b) pontjába ütközik.

A Kúria ebben a körben mindenekelőtt arra mutat rá, hogy a a végrendelet - és így az öröklési szerződés - tanújának aláírásával szemben a követelmény, hogy az a rá jellemző, szokásos aláírása legyen. Emellett a tanú személyének az okiratból beazonosíthatónak kell lennie. A másodfokú bíróság által kifejtett állásponttal szemben a 3/2012. PJE kötelező tartalmából (rendelkező részéből) nem következik, hogy a tanú személyének magából az aláírásból kell kideríthetőnek lennie, ezért nem vezet érvénytelenségre önmagában az a tény, hogy a tanú aláírása olvashatatlan. Következésképpen - ha szükséges - a tanú személyének beazonosításához az okirat tartalmát egészében kell vizsgálni, és ehhez képest kell állást foglalni abban a kérdésben, hogy a tanú személye az okiratból bizonyítás nélkül megállapítható-e.

A hivatkozott érvényességi feltételeknek a vizsgálata független attól, hogy a tanú egyben az okiratot szerkesztő ügyvédként is eljár. Abban az esetben viszont, ha az okiratot szerkesztő ügyvéd tanúként is aláírja a szerződést - az előbbieken túl - nem az a követelmény, hogy a két minőségében alkalmazott aláírás szerkezetileg elkülönüljön egymástól, hanem kizárólag az: a tanúi minősége is kiderüljön az okiratból.

Az adott ügyben nem férhet kétség ahhoz, hogy az öröklési szerződést az okiratot szerkesztő ügyvéd tanúként is aláírta. A szerződés ugyanis kifejezetten rendelkezik arról, hogy a felek azt „a jelen lévő ügyvéd és a másik tanú előtt saját kezűleg” írták alá, mint ahogy tartalmazza azt is, hogy az ügyvéd a szerződést az „1. tanú (mint okiratot szerkesztő ügyvéd)” szöveg alatt írta alá. A szerződést a tanúként eljáró ügyvéd lebélyegezte, amiből a személye külön bizonyítás nélkül beazonosíthatóvá vált. Az általa használt „grafikai kép” olyan aláírásnak minősül (3/2012. PJE III/3. pont), amely az ügyben rendelkezésre álló okiratok alapján egyértelműen alátámaszthatóan a rá jellemző, „szokásos aláírása”. Az adott esetben nem arról van szó, hogy a tanú aláírását neve kezdőbetűjével, olvashatatlan írásjellel vagy az ügyvédi bélyegzőjével pótolta volna.

Az öröklési szerződés ezért a keresetben hivatkozott okból nem érvénytelen. A Kúria emiatt - ebben a körben - a jogerős ítéletet hatályon kívül helyezte és az elsőfokú bíróság érdemben helyes ítéletét helybenhagyta [Pp. 275.§ (4) bekezdés].

II. A Kúria az adásvételi szerződés érvényességével kapcsolatban azt vizsgálta: a másodfokú bíróság helyesen állapította-e meg annak érvénytelenségét, és a jogszabályoknak megfelelően rendelkezett-e a jogkövetkezményekről.

A felperes módosított, végeleges kereseti kérelmét ebben a kérdésben úgy terjesztette elő: Állapítsa meg a bíróság, hogy a „2010. április 29. napján létrejött szerződés semmis”, továbbá azt, hogy a szerződéssel érintett ingatlan „2/4 része a az örökhagyó hagyatékához tartozik, és abból engem 1/4 tulajdoni illetőség illet meg törvényes öröklés jogcímén”. (24/F/1. sorszámú beadvány) A felperes a szerződés érvénytelenségét (semmisségét) arra alapítottan állította, hogy az színlelt, mert a felek ajándékozási szerződést kívántak kötni.

A régi Ptk. 207.§ (6) bekezdését illetően egységes a bírói gyakorlat abban (EBH 2001.475., BH 2013.339), hogy a szerződés színlelt volta csak akkor állapítható meg, ha a felek egyáltalán nem kívántak szerződést kötni vagy ha a felek szándéka kölcsönösen más tartalmú szerződés megkötésére irányult, mint amelyet kötöttek.

Az adott ügyben a rendelkezésre álló peradatok alátámasztják, hogy az örökhagyó és **F.Iné** az érintett ingatlant az alperesnek kívánta juttatni. Szándékuk ugyanis az volt, hogy az alperes annak értékéből fedezze gyermekei taníttatását. Az tehát nem vitás, hogy a felek a tulajdon átruházása érdekében szerződést kívántak kötni. A szerződés előkészítésére, megkötésének körülményeire, az alperes jövedelmi, vagyoni helyzetére, valamint a szerződő felek közötti szoros kapcsolatra tekintettel azonban megállapítható, hogy az örökhagyó és **F.Iné** nem ellenérték fejében kívánta átruházni az ingatlan tulajdonjogát. Erre utal az a perben felmerült körülmény is: az örökhagyó hagyatékában a vételár összege már nem volt meg, annak ellenére, hogy a szerződéskötés és a halál időpontja között rövid idő telt el.

Az eljáró bíróságok a tanúvallomásoknak a Pp. 206.§-ának megfelelő mérlegelésével állapították meg, hogy az alperes nem tudta bizonyítani: a vételár összegét kölcsönszerződés megkötésével fedezte volna. Ebben a körben azt a körülményt is helyesen értékelték, hogy az alperes jövedelmi, vagyoni viszonyai is életszerűtlenné teszik, hogy a meglévő tartozásai mellett újabb kölcsönt kért volna.

Mindezek alapján a 2010. április 29-én kelt adásvételi szerződésnek nevezett szerződés érvénytelen, mert a szerződést kötő felek valódi akarata ajándékozási szerződés megkötésére irányult. Az eljáró bíróságok azonban tévesen vonták le ennek a jogkövetkezményeit. A régi Ptk. hivatkozott rendelkezése értelmében ugyanis színlelt szerződés esetén a felek jogviszonyát a leplezett szerződés alapján

kell megítélni. Az adott esetben a leplezett szerződés is tulajdonátruházó szerződés. E szerződés érvénytelenségére a felperes az eljárás során nem hivatkozott, és erre vonatkozó - hivatalból figyelembe veendő - peradat sem merült fel. Az ingatlan tulajdonjoga ezért - ajándékozás jogcímén - átszállt az alperesre és nem vált az örökhagyó hagyatékának részévé. Jogszabályba ütköző emiatt a jogerős ítéletnek az a rendelkezése, amely szerint az adásvételi szerződés érvénytelensége folytán az ingatlan 1/4 tulajdoni hányadát a felperes megszerezte törvényes öröklés jogcímén.

A felperes végleges keresetében az érvénytelenség megállapítása mellett azt kérte, hogy a bíróság rendelkezzen arról: az adásvételi szerződéssel érintett ingatlan 1/4 tulajdoni hányadát „törvényes öröklés” jogcímén megszerezte. Ezt a kérelmét a felülvizsgálati tárgyaláson úgy pontosította, hogy „az ajándékozási szerződés színleltisége megállapításának azért van jelentősége, mert így az a kötelesrész alapjának hozzászámításához szolgál és ez alapján kérem az egész ingatlan 1/4 részére a tulajdonjog megállapítását”.

A kötelesrész az örökhagyó legközelebbi hozzátartozóinak járó minimumrészesedése az örökhagyó vagyonának terhére. Jogi természetét tekintve a kötelesrészi igény nem öröklésnek, a kötelesrész pedig nem örökségnek, hanem a hagyatékkal, illetőleg az örökösökkel és az örökhagyó által megajándékozottakkal szembeni kötelmi igénynek minősül [régi Ptk. 677.§ (1) bekezdés d) pont]. A kötelesrész alapja nem azonos a hagyatékkal, hanem az a hagyaték tiszta értékének, valamint az örökhagyó által élők között bárkinek juttatott adományok juttatáskori tiszta értékének az együttes összegével egyezik meg (régi Ptk. 666-667.§§).

Nem vitás, hogy a perbeli esetben a szerződés érvénytelensége folytán az érintett ingatlan olyan ingyenes juttatásnak minősülhet, amelyet - egyéb feltételek fennállása esetén - a kötelesrész alapjához hozzá kell számítani. Ebből azonban nem következik, hogy a bíróság erre irányuló kifejezett kereseti kérelem nélkül - hivatalból - vizsgálhatja a kötelesrész kiadásának feltételeit, így például azt, hogy a természetben történő kiadás lehetősége fennáll-e [régi Ptk. 672.§ (2)-(3) bekezdés]. A bíróság megalapozottan csak akkor tud ebben a kérdésben dönteni, ha meghatározta a kötelesrész mértékét, vagyis hogy pontosan milyen összegű követelés illeti meg a kötelesrésztre jogosultat. Ez az elsődlegesen eldöntendő kérdés, és csak ezt követően lehet állást foglalni a felek törvényes érdekeinek és az összes körülményeknek a mérlegelése alapján abban a további kérdésben, hogy a kötelesrészt pénzben, vagy természetben kell-e megítélni. A kifejtettekkel az következik, hogy a kötelesrész iránti igény elbírálására csak határozott kereseti kérelem alapján kerülhet sor (BH 1996.152.), megjelölve pontosan az érvényesíteni kívánt jogot és az annak alapjául szolgáló tényeket,

valamint bizonyítékokat [Pp. 121.§ (1) bekezdés c) pont]. A felperes által előterjesztett kérelem azonban nem felel meg e követelményeknek, már csak azért sem, mert a kötelesrész iránti igény a fentiek szerint - ellentétben a kérelemben foglaltakkal - nem törvényes öröklésen alapuló követelés és annak mértéke sem lehet a kért (1/4) tulajdoni hányad.

Miután a felperes a kötelesrész kiadása iránt határozott kérelmet az eljárás során nem terjesztett elő, ezért az eljárt bíróságok nem követtek el jogszabálysértést, amikor nem vizsgálták ennek feltételeit [Pp. 270.§ (1) bekezdés, Pp. 215.§].

Az e körben kifejtettek okán a Kúria a jogerős ítélet hatályon kívül helyezése mellett az elsőfokú bíróság ítéletét a régi Ptk. 207.§ (6) bekezdésében foglaltaknak megfelelően megváltoztatta, és csupán megállapította, hogy az adásvételi szerződés érvénytelen, és az ajándékozási szerződést leplez. [Pp. 275.§ (4) bekezdés]

III. A felperes keresetének megfelelően a Kúria megállapította ugyan a perbeli adásvételi szerződés érvénytelenségét, azonban a felperes mégis nagyobb részben - az öröklési szerződés érvénytelenségének megállapítása és az adásvételi szerződés tárgyát képező ingatlan 1/4 tulajdonjogának megszerzése kapcsán - pervesztésnek minősül. Viselnie kell ezért ennek az egész eljárásra kiható perköltségvonzatát: Köteles megfizetni az alperesnek - pernyertességének arányához mérten - az ügyvédi munkadíjból álló elsőfokú eljárási költséget, továbbá az ügyvédi munkadíjból és a lerótt, továbbá az alábbiak szerint lerovandó fellebbezési, valamint a felülvizsgálati eljárási illetékből álló együttes fellebbezési és felülvizsgálati eljárási költséget [Pp. 270.§ (1) bekezdés, Pp. 78. § (1) bekezdés, Pp. 81.§ (1) bekezdés]. Az ügyvédi munkadíj összegét a Kúria a 32/2003. (VIII.22.) IM rendelet 3. § (2) és (5) bekezdése alapján határozta meg.

A felek a 7.600.000 millió forint pertárgyérték és a 6.000.000 forint (3.500.000 + 2.500.000 forint) fellebbezési és ugyanennyi felülvizsgálati kérelemben vitatott érték alapulvételével - a pervesztességük - arányára tekintettel kötelesek megfizetni külön felhívásra az államnak az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény 74. § (3) bekezdése alapján irányadó 6/1986. (VI.26.) IM rendelet 13. § (2) bekezdése szerint - a felperes illetékfeljegyzési jogára tekintettel - le nem rótt kereseti és fellebbezési eljárási illetéket.

Az alperes a fellebbezésének és a felülvizsgálati kérelmének előterjesztésekor a szükséges eljárási illetéknél kevesebbet rótt le, ezért az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény 74.§ (2) bekezdése alapján leletezés terhe mellett köteles megfizetni a hiányzó 80.000 forint fellebbezési és 250.000 forint

felülvizsgálati eljárási illetéket.

A Kúria a felülvizsgálati kérelmet a Pp. 274.§ (2) bekezdése szerint tárgyaláson bírálta el.

A határozattal szemben a Pp. 271.§ (1) bekezdés e) pontja alapján nincs helye felülvizsgálatnak.

Budapest, 2014. március 19.

Dr. Orosz Árpád a tanács elnöke s.k., Dr. Kiss Gábor előadó bíró s.k., Gyöngyné dr. Kovács Gabriella bíró s.k.

Sipos

a kiadmány hiteléül:

bíróági ügyintéző